

Dėsnis:

Laimi **vertė**, ne kiekybė

LAWIN yra sukaupusi gausiausią Baltijos valstybėse vykdomų sandorių konsultavimo praktiką. Tačiau esame unikalūs ne vykdomų projektų skaičiumi, bet nuolatiniu dalyvavimu didžiausiuose ir sudėtingiausiuose regiono teisiniuose projektuose.

Arbitražinio susitarimo galiojimas ir išplėtimas

Vilnius, 2013 m. spalio 24 d.
Arbitražo diena 2013

Vilija Vaitkutė Pavan

Advokatų kontora LAWIN

Partnerė

Turinys

- / Arbitražinio susitarimo (**AS**) galiojimas ir jo turinio aiškinimas jį sudariusioms šalims:
  - Arbitražinių išlygų kolizija (galiojimo problema);
  - Patologinės arbitražinės išlygos (aiškinimo problema).

- / AS išplėtimas šalims, tiesiogiai jo nepasirašiusioms šalims:
  - Taikytina teisė;
  - Skirtingos teismų pozicijos;
  - Formos reikšmė;
  - Arbitražo sprendimo pripažinimo ne AS šalių atžvilgiu problematika.

Arbitražinių išlygų kolizija

Arbitražinių išlygų kolizija (1)

- / Jei arbitražinė išlyga yra standartinė sąlyga, taikomos standartinių sutarties sąlygų kolizijos taisyklės.

- / **3 esminės doktrinos:**
  - „First-shot“ doktrina;
  - „Last-shot“ doktrina;
  - „Knock-out“ doktrina.

Arbitražinių išlygų kolizija (2)

Pavyzdys

- / Šalys sudarė bendradarbiavimo dėl prekių tiekimo sutartį, kurioje *inter alia* buvo nurodyta:
- Pardavėjas įsipareigoja tiekti, o pirkėjas įsipareigoja priimti ir mokėti už prekes, pagamintas pardavėjo, tokiais kiekiais ir tokios kokybės, kaip nurodyta prekių užsakymuose, kurie yra neatskiriami šios sutarties priedai;
  - Pardavėjas ir pirkėjas dės pastangas siekiant taikiai išspręsti ginčus susijusius ar kilusius iš sutarties;
  - Jei šalims nepavyks taikiai išspręsti ginčo, jis bus sprendžiamas tos šalies nuolatinėje arbitražo institucijoje, kurioje buvo pagamintos prekės.
- / Bendradarbiavimo sutarties tekstą pasiūlė pardavėjas, įskaitant ir punktą, kuriame numatytas AS. Taip pat pardavėjas nurodė, kad šios sąlygos yra standartinės jo sąlygos.

Arbitražinių išlygų kolizija (3)

- / Dėl konkretaus prekių kiekio, šalys pasirašydavo prekių užsakymus, kurio viena iš sąlygų buvo ginčus spręsti Hagoje, pagal M.P.C arbitražo taisykles.
- / Šias prekių užsakymo sąlygas pasiūlė pirkėjas ir nurodė, kad tai yra jo standartinės sutarties sąlygos.
- / Pardavėjas kreipėsi į Vilniaus komercinį arbitražo teismą (VKAT), pirkėjas į Hagos arbitražo teismą.
- / VKAT turi išspręsti arbitražinių išlygų kolizijos klausimą. Arbitražo vieta – Vilnius.

Arbitražinių išlygų kolizija (4)

/ AS galiojimui taikytina teisė:

- Kadangi šalys remiasi dviem skirtingais susitarimais, kuriems yra taikoma skirtingų šalių teisė, šalys nėra aiškiai susitarusios dėl arbitražiniui susitarimui taikytinos teisės;
- Arbitražinis susitarimas yra laikomas atskira nuo pagrindinės sutarties sutartimi, todėl pagrindinei sutarčiai taikoma teisė nebūtinai yra ir arbitražiniui susitarimui taikytina teisė;
- Jei nėra tiesioginio ar numanomo susitarimo dėl arbitražiniui susitarimui taikytinos teisės, siekiant nustatyti taikytiną teisę, tradiciškai yra taikomos arbitražo vietos kolizinės teisės normos (Niujorko Konvencijos V(1)(a) str.);
- Kadangi leškovas registruotas Lietuvoje, sutarties įvykdymo ir arbitražo vieta yra Lietuvoje, arbitražiniam susitarimui taikytinos Lietuvos teisės sistemos kolizinės normos;
- LR Civilinio kodekso 1.37 straipsnio 7 dalis:
„Arbitražiniui susitarimui taikoma teisė, reglamentuojanti pagrindinę sutartį, o jei ši negalioja, arbitražinio susitarimo sudarymo vietos teisė, o kai sudarymo vietos nustatyti neįmanoma, - arbitražo vietos valstybės teisė.“

Arbitražinių išlygų kolizija (5)

- Esant arbitražinių išlygų – kaip standartinių sąlygų – kolizijai, taikytinos LR CK 6.179 str. nuostatos, įtvirtinančios „knock-out“ doktriną;
- LR Civilinio kodekso 6.179 straipsnis:
„Jeigu abi šalys sudaro sutartį apsisiekdamos standartinėmis sutarties sąlygomis, tai sutartis laikoma sudaryta pagal iš esmės sutampančias standartines sutarties sąlygas, išskrus atvejus, kai viena šalis iš anksto aiškiai nurodo, jog ji nesutinka su kitos šalies pasiūlytomis standartinėmis sąlygomis, arba apie tokį nesutikimą nedelsdama praneša tas sąlygas gavusi.“

Arbitražinių išlygų kolizija (6)

- / „*Knock-out*“ doktrina teigia, kad sutartis yra laikoma sudaryta tokiomis sąlygomis, kokiomis šalys susitarė ir tomis, kurios iš esmės sutampa. Tai reiškia, kad neprieštaraujančios vienai kitai sąlygos paliekamos galioti, o prieštaraujančios yra pakeičiamos nuostatomis iš sutarčiai taikytinos teisės.
- / Taikant „*knock-out*“ doktrina konstatuotina, kad šalys nesusitarė ir nesudarė arbitražinio susitarimo, kadangi abu susitarimai yra prieštaraujantys vienas kitam.
- / Todėl arbitražo teismas neturi jurisdikcijos ir ginčas yra spręstinas nacionaliniuose teismuose.

Patologinis arbitražinis susitarimas

Patologinis arbitražinis susitarimas (1)

/ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla Nr. 3K-3-431/2013 UAB AK „Aviabaltika“ prieš Flight Test Aerospace INC.

Faktinės aplinkybės

/ Ieškovas kreipėsi į teismą ir *inter alia* prašė pripažinti arbitražinius susitarimus niekiniais.

/ Ieškovas nurodė, kad šalių sudarytose sutartyse yra arbitražinė išlyga, pagal kurią:

„Jei šalys nesugebės pasiekti susitarimo, visi ginčai ir nesutarimai, galintys kilti dėl šios Sutarties arba su ja susiję, bus sprendžiami arbitražo teismo būdu Lietuvos Respublikos Prekybos rūmų Arbitražo teisme pagal šio arbitražinio teismo galiojančią procedūrą. Arbitražo sprendimai bus galutiniai ir privalomi abiem šalims.“

/ Arbitražo teismo nurodyto arbitražinėje išlygoje nėra.

/ Be to, ieškovas teigė, jog aviacinis saugumas yra svarbi faktinė aplinkybė, todėl byloje esant viešajam interesui, ginčas negali būti sprendžiamas arbitraže.

Patologinis arbitražinis susitarimas (2)

LAT nutartyje konstatavo

- / Kai teismas gali nustatyti arbitražinio susitarimo prasmę, remdamasis bendraisiais sutarčių aiškinimo principais, toks arbitražinis susitarimas galioja ir jį įmanoma įvykdyti.
- / Jei teismui neįmanoma nustatyti dalies arbitražinio susitarimo prasmės, tokiu atveju tarptautinio komercinio arbitražo doktrinoje jis priskiriamas „patologiniams“ arbitražiniams susitarimams.
- / Kilus abejonių dėl arbitražinio susitarimo buvimo ir jo galiojimo, abejonės aiškinamos arbitražinio susitarimo galiojimo naudai, t.y. taikomas principas *in favor contractus*.

Patologinis arbitražinis susitarimas (3)

- / Kitas taikomas principas – efektyvaus aiškinimo principas – pirmenybė teikiama tokiam aiškinimui, kuris leistų išsaugoti arbitražinio susitarimo efektyvumą.

- / Vertinant, ar šalių ginčas teisingas teismui ar arbitražui, svarbu nustatyti du dalykus:
  - Kokia buvo principinė šalių valia dėl ginčų sprendimo;
  - Kuri konkreti arbitražinė ginčų nagrinėjimo institucija turi spręsti šalių ginčą.

- / Šalys siekė galimus ginčus perduoti nagrinėti arbitražui ir taip atsisako valstybinių teismų jurisdikcijos.

Patologinis arbitražinis susitarimas (4)

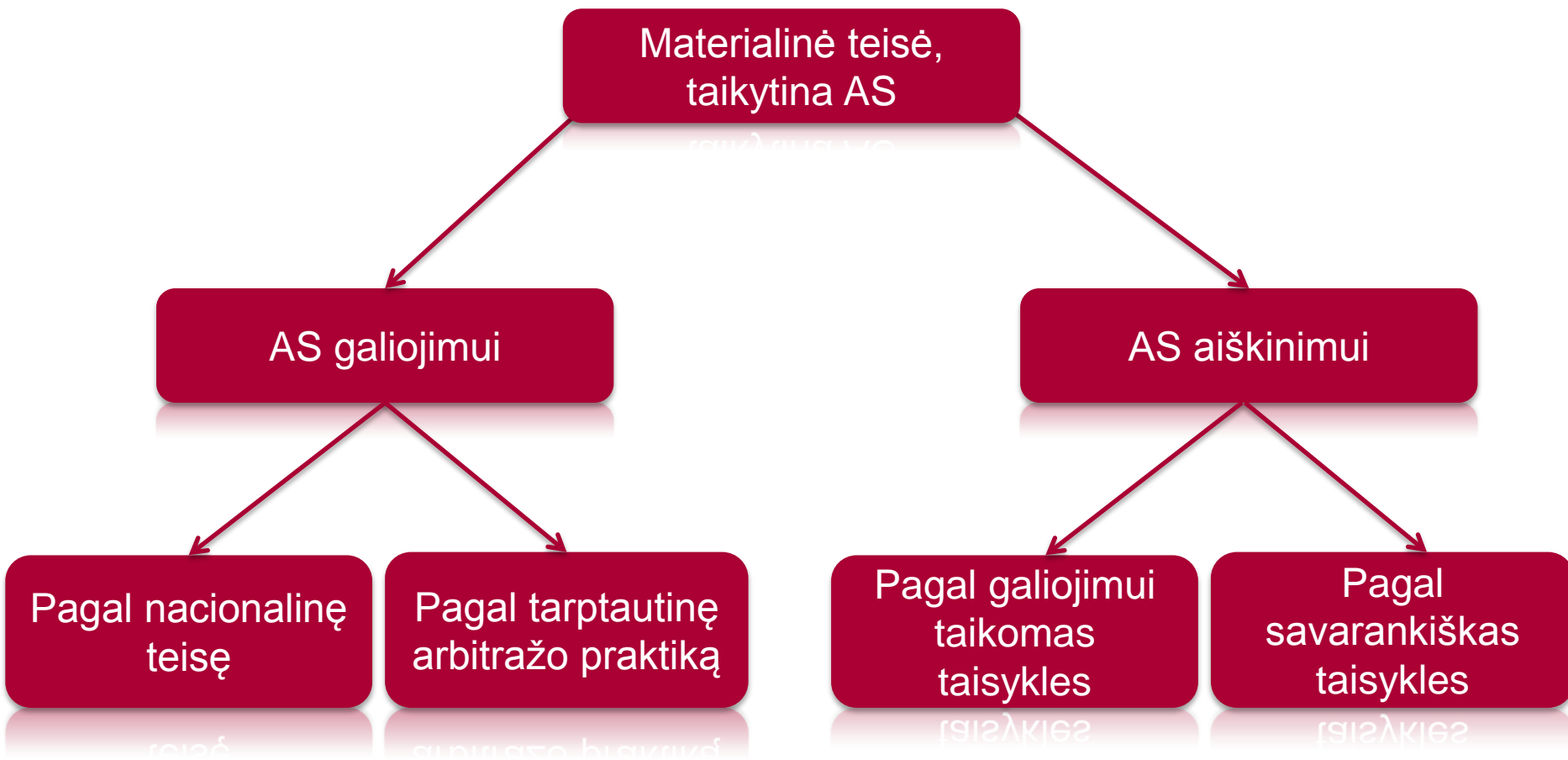

- / Arbitražinė išlyga yra „patologinė“, nes institucija, kuri nurodyta arbitražinėje išlygoje, arbitražinės išlygos sudarymo metu neegzistavo, tačiau taikant bendruosius sutarčių aiškinimo principus, įmanoma nustatyti dėl kurios arbitražinės ginčų sprendimo institucijos šalys susitarė.
- / LAT ištaisė arbitražinio susitarimo patologiją: Arbitražo teismas prie Asociacijos Tarptautiniai prekybos rūmai = Vilniaus Komercinis Arbitražo teismas.
- / Nėra pagrindo šalių sudarytą arbitražinę išlygą pripažinti negaliojančia; kadangi ji galioja, teismai neturi jurisdikcijos nagrinėti šią bylą.
- / Ginčas arbitruotinas – viešojo intereso nėra.

Arbitražinio susitarimo išplėtimas jo nepasirašiusioms šalims

Taikytina teisė (1)

Taikytina teisė (2)

/ Materialinės teisės normų dėl AS galiojimų variantai:

- Pagal arbitražo vietą;
- Pagrindinei sutarčiai taikytina teisė;
- Nustatant taikytina materialinę teisę, svarbiausia yra atsižvelgti į šalių ketinimus ir tarptautinę viešąją tvarką;
- Paminėtų variantų alternatyvus taikymas (LR CK 1.37 str. 7 d.).

Tapimas arbitražinio susitarimo šalimi

- / Teisių perleidimo pagal pagrindinę sutartį atveju.
- / AS išplėtimas kitu būdu (pasaulyje vyraujantys valstybių požiūriai:
  - Konservatyvusis požiūris;
  - Liberalusis požiūris.

Konservatyvusis požiūris

- / Arbitražinio susitarimo išplėtimas galimas tik labai konkrečiais atvejais.
- / Trečiosios šalies sutikimas būti saistomai arbitražinio susitarimo turi būti labai aiškiai išreikštas.
- / Dažnai iškeliamas argumentas palaikant šį požiūrį – sudarant arbitražinį susitarimą šalis atsisako savo Konstitucinės teisės kreiptis į teismą.

Liberalusis požiūris (1)

/ Palaikantys šią poziciją teigia, kad arbitražas palaiapsniui tampa įprastu būdu spręsti komercinius ginčus ir reikia siekti išvengti lygiagrečiai vykstančių procesų, todėl AS galiojimas turėtų būti „liberaliau“ plečiamas.

/ **Pavyzdžiai**

1) Šalies aktyvus dalyvavimas derybose sudarant sutartį ar ją vykdamant, gali būti laikomas kaip jos valia būti saistoma arbitražinio susitarimo.

A pasirašo sutartį, kurioje yra arbitražinė išlyga su fiziniu asmeniu B. Sutartyje numatoma, kad UAB, kurios pagrindiniu akcininku, direktoriumi ir valdybos nariu yra B, prisiima tam tikras prievoles pagal tą sutartį. Tačiau B pasirašydamas sutartį aiškiai nenurodo, kad jis pasirašo ir UAB vardu. Ar UAB yra saistoma AS, numatyto tokioje sutartyje?

Liberalusis požiūris (2)

- 2) Net jei šalis nėra pasirašiusi sutarties, kurioje yra AS, bet ginčydama tą sutartį, tampa ir AS šalimi.

Apeliacinio teismo byloje Nr. 2-1970/2013:

„Ieškovas nors ir nebūdamas sutarties [...] šalimi, vis tik ginčija šią sutartį [...]. Ieškovas, ginčydamas [...] sutartį, turi prisiimti ir šioje sutartyje nustatytą ginčų nagrinėjimo jurisdikciją, kitaip tariant, tokiais savo veiksmais ieškovas perėmė [...] sutartyje nustatytą įsipareigojimą ginčą spręsti arbitraže.“

- 3) Po reorganizavimo atsiradusi nauja įmonė pagal reorganizavimo sąlygas neperima AS ir pagrindinės sutarties teisių ir pareigų. Reorganizavimas nenuginčytas, tačiau nauja įmonė laikoma AS šalimi.

Liberalusis požiūris (3)

/ Liberalaus požiūrio problemos:

- 1) Ar galima spręsti AS galiojimo jurisdikcijos klausimą bifurkavus procesą, jei AS galiojimo nustatymas yra neatskiriama susijęs su visų sutarties sudarymo faktinių aplinkybių vertinimu, kas bifurkavus būtų daroma tik nagrinėjant bylą iš esmės? Ar nepaneigiamos arbitražinio teismo kompetencijos ribos?
- 2) Ar išplečiant AS galiojimą jo nepasirašiusiems šalims nepažeidžiami trečiųjų asmenų, kurie negali dalyvauti arbitražo procese, interesai?
- 3) Ar galima kildinti AS galiojimą iš pagrindinės sutarties privalomumo/galiojimo trečiajai šaliai?

Arbitražinio susitarimo forma

- / Žodinė ar rašytinė?
- / Ar rašytinės formos reikalavimas taikomas tik AS galiojimo nustatymui jį pasirašiusioms šalims, ar ir tretiesiems asmenims, kurie AS nepasirašė, bet kurių atžvilgiu norima išplėsti galiojimą?

Arbitražo sprendimo pripažinimo ne AS šalių atžvilgiu problematika

---

/ Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies (a) punktas:

„1. Arbitražo sprendimą pripažinti ar vykdyti gali būti atsisakyta kai prašo ta pusė, prieš kurią jis nukreiptas, tik tada, jei ši pusė pateikia tos vietos, kur prašoma pripažinti ir vykdyti, kompetentingoms valdžios institucijoms įrodymą, kad:

a) Arbitražinio susitarimo pusės pagal joms taikomą įstatymą buvo kuriuo nors mastu neveiksnios arba šis susitarimas negalioja pagal įstatymą, kurį šalys susitarė šiam susitarimui taikyti, o nesant pastarojo susitarimo - pagal tos šalies, kurioje buvo priimtas sprendimas, įstatymą.“

Ačiū už dėmesį!

LAWIN
Expect more

www.lawin.com